

کاربرد تئوری وجوه در حسابداری و گزارشگری مالی سبد اوراق بهادار

دکتر جعفر باباجانی
عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبائی

بخش خصوصی و
عمومی ارائه کرده
است.

اگر چه در
دهه های ۳۰ و ۴۰ قرن
بیستم و قبل از طرح
تئوری وجوه،
سازمان ها و
شهرداری های
دولت های ایالتی و
محلی آمریکا، با
هدف هدایت، کنترل
و مصرف منابع مالی

عمومی در جهت تحقق اهداف برنامه ها
و فعالیت های غیربازرگانی، از سیستم
حسابداری خاصی تحت عنوان
حسابداری حساب های مستقل Fund
Accounting استفاده می کردند، لیکن

دولتی کاربرد دارد، ویلیام واتر واضع و
پدر تئوری وجوه، این تئوری را به منظور
رفع کاستی های تئوری شخصیت
Entity Theory و با هدف استفاده در
حسابداری و گزارشگری مالی هر دو

ارتقای سطح مسئولیت پاسخگویی
مالی آگاهی دارند.

به رغم تصور اغلب حسابداران که
اعتقاد دارند تئوری وجوه در حوزه
حسابداری بخش عمومی و بالاخص

مقدمه

از بین تئوری های
موجود حسابداری و
گزارشگری مالی، تئوری
Fund Theory وجوه
از منظر حسابداران و
متخصصان مالی کشور
تا حدودی ناشناخته
باقی مانده و تعداد
کمی از افراد از
قابلیت های این تئوری
در شفاف سازی
اطلاعات مالی و تحقق

واتر با تدوین تئوری معروف خود در سال ۱۹۴۷، نه تنها پشتوانه نظری مناسبی برای این سیستم حسابداری و گزارشگری مالی ارائه داد بلکه خواستار تسری استفاده از تئوری مذکور در حسابداری فعالیت‌های بازرگانی و تولیدی بخش عمومی و خصوصی گردید.

هر چند خواسته‌های واتر دال بر استفاده وسیع از تئوری وجوه در حسابداری و گزارشگری مالی سازمان‌های بازرگانی و تولیدی در جامعه آمریکا و اروپا تأمین نگردید، لیکن این بدان معنی نیست که تئوری مورد نظر از کارایی لازم برای استفاده در فعالیت‌های بازرگانی و تولیدی برخوردار نمی‌باشد. از آنجا که نظام‌های حسابداری و گزارشگری مالی براساس ویژگی‌های محیط فعالیت و نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان طراحی و به مورد اجرا گذاشته می‌شود، لذا نگارنده اعتقاد دارد که ویژگی‌های محیط فعالیت و نیازهای اطلاعاتی در مورد برخی فعالیت‌های مؤسسات بازرگانی و تولیدی ایران به نحوی است که استفاده از تئوری وجوه و سیستم حسابداری حساب‌های مستقل را در این قبیل مؤسسات الزامی می‌کند. در این مقاله ابتدا ویژگی‌های محیطی حاکم بر برخی از فعالیت‌های بازرگانی مؤسسات ایرانی ارائه می‌گردد که ریشه در مبانی فقهی دارد. سپس کارکرد تئوری وجوه در حسابداری و گزارشگری مالی این فعالیت‌ها تشریح می‌شود.

۸ ویژگی‌های محیط فعالیت

در ایران، بسیاری از فعالیت‌های

بازرگانی و تجاری بر مبنای عقود اسلامی صورت می‌گیرد. نگاهی اجمالی به قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب سال ۱۳۶۳ و آیین‌نامه اجرایی آن و قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت مصوب شهریور ۱۳۷۶ و آیین‌نامه مربوطه نشان‌دهنده این واقعیت است که این فعالیت‌ها نمی‌تواند در چارچوب اصول، موازین و روش‌های معمول در سایر کشورها انجام شود. به بیان دیگر، عملیات بانکی و فعالیت‌های مربوط به تأمین مالی از طریق انتشار و فروش اوراق قرضه در کشورهای غیراسلامی، براساس رویه‌های پذیرفته شده‌ای صورت می‌گیرد که به صورتی بنیادی با ضوابط و مقررات قانونی و شرعی حاکم بر جمهوری اسلامی ایران متفاوت است. در این کشورها، اشخاص حقیقی و حقوقی، وجوه نقد بلااستفاده خود را در اختیار بانک‌ها قرار می‌دهند و یا به خرید اوراق قرضه اختصاص داده و بهره معینی برای مدت مشخصی دریافت می‌کنند. در این روش، دو طرف از بابت دریافت یا پرداخت بهره مشکل قانونی و احتمالاً شرعی نداشته و در چارچوب ضوابط تعیین شده عمل می‌کنند.

مؤسسات دریافت‌کننده فعالیت‌هایی نظیر سبدگردانی اوراق بهادار نیز از مصادیق فعالیت‌هایی است که به اجمال و به شرح فوق مورد بحث قرار گرفت. به همین دلیل، موارد پیش‌گفته باید به عنوان ویژگی‌های محیط فعالیت، در طراحی سیستم حسابداری و گزارشگری مالی این نوع فعالیت، ملحوظ گردد.

نیازهای اطلاعاتی

نیازهای اطلاعاتی از جمله عوامل تاثیرگذار در طراحی و اجرای سیستم‌های حسابداری و گزارشگری مالی است. به همین دلیل در بیانیه‌های مفهومی مربوط به اهداف گزارشگری مالی صادر شده توسط هیات‌های استانداردهای حسابداری کشورهای توسعه یافته و برخی کشورهای در حال توسعه اهمیت شناسایی نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان مورد توجه و تأکید قرار گرفته است. نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان به نوبه خود از ویژگی‌های محیط فعالیت پیروی

در جمهوری اسلامی ایران و براساس قوانین و مقررات موضوعه که ریشه در فقه اسلامی دارد، عملیات ربوی ممنوع است و اشخاص حقیقی و حقوقی وجوه خود را به منظور مشارکت در انجام فعالیت‌های مشروع، در اختیار بانک‌ها یا موسساتی قرار می‌دهند که مبادرت به انتشار و فروش اوراق مشارکت می‌کنند. در این روش،

می‌کند. به این ترتیب، تامین نیازهای اطلاعاتی ذی‌نفعان در مورد فعالیت‌های مربوط به سبدگردانی اوراق بهادار براساس ویژگی‌های محیط فعالیت و در چارچوب ضوابط و مقررات مصوب جمهوری اسلامی ایران، امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر خواهد بود.

دستورالعمل اجرایی سبدگردانی

در اجرای ماده ۲۲ آیین‌نامه ارائه خدمات مشاوره و سبدگردانی مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۳/۸/۴ شورای بورس، دستورالعمل اجرایی سبدگردانی به تصویب هیات مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار رسیده است. در دستورالعمل مذکور احکامی گنجانده شده است که از منظر تئوری وجوه قابل بحث و بررسی است. نکات کلیدی احکام مورد نظر به شرح زیر ارائه می‌شود.

الف - در ماده ۱ مقرر شده است که تشکیل سبد با توافق طرفین و براساس قرارداد فسی‌ما بین سبدگردان و سرمایه‌گذار صورت خواهد گرفت.

ب - ماده ۲ تاکید می‌کند که سبدگردان خرید و فروش اوراق بهادار برای سرمایه‌گذار را در قالب کد معاملاتی جداگانه‌ای حاوی شناسه‌های سبدگردان و سرمایه‌گذار، انجام خواهد داد.

ج - ماده ۴ دستورالعمل بر ممنوعیت انجام معاملات بین سبدگردان و سبدهای تحت اداره او و هم چنین معاملات فی‌مابین سبدهای تحت اداره یک سبدگردان، تاکید کرده است.

د - طبق ماده ۷، تشکیل "سبد اختصاصی اوراق بهادار مشاعی" مجاز شده است که سرمایه‌گذاری در آن

توسط بیش از یک شخص تامین می‌شود.

ه - در ماده ۱۰ برافتتاح حساب بانکی جداگانه‌ای برای هر سبد اختصاص تاکید شده است.

و - در ماده ۱۲، نحوه پرداخت کارمزد سبدگردانی مشخص شده است. که درصدی از ارزش سبد در ابتدای دوره می‌باشد.

ز - در ماده ۱۳ مقرر گردیده است که سبدگردان برای انجام امور سبدگردانی و مشاوره، از نرم‌افزاری با قابلیت‌های لازم جهت ثبت روزانه معاملات و ارائه گزارش فعالیت‌ها، استفاده کند.

ح - در ماده ۱۸ نیز برحسابرسی فعالیت سبدگردانی توسط حسابرس معتمد بورس تاکید شده است.

تئوری وجوه

در این مقاله، ویژگی‌های کلی این تئوری به اجمال و به نحوی ارائه می‌شود که خوانندگان با کارکرد آن در حسابداری و گزارشگری مالی آشنا شوند. تئوری وجوه ابتدا در سال ۱۹۴۷ و در قالب پایان‌نامه دکتری ویلیام واتر ارائه گردید و در سال ۱۹۷۴ به صورت کتابی با همان عنوان به چاپ رسید. در این کتاب ویلیام واتر با طرح انتقادی بر حقوق مالکانه

در دو تئوری مالکیت انفرادی *Proprietary Theory* و تئوری شخصیت *Entity Theory*، تئوری وجوه *Fund Theory* را ارائه کرد. واتر اعتقاد داشت که تاکید بر شخصیت *Personality* در دو تئوری مورد نظر و محور قرار دادن آن به عنوان *Entity* جهت تهیه گزارش‌های

مالی، مشکلاتی به همراه خواهد داشت. در هر دو تئوری مالکیت انفرادی و شخصیت، کلیه دارایی‌ها متعلق به مالک (شخص حقیقی یا حقوقی) و کلیه بدهی‌ها در تعهد مالک است و در هر دو تئوری مالک در مرکز ثقل گزارشگری قرار می‌گیرد و کلیه گزارش‌های مالی از منظر او تهیه می‌شود. به عقیده واتر، تهیه گزارش‌های مالی از منظر مالک (حقیقی یا حقوقی) به دلیل جهت‌گیری آن به سوی مالک، نه تنها موجب عدم رعایت انصاف و عدالت در تهیه صورت‌های مالی می‌شود بلکه شفاف‌سازی اطلاعات را با محدودیت جدی مواجه می‌سازد.

برپایه استدلال فوق و دلایل نظری دیگر تئوری وجوه با حذف "شخصیت" از مرکز ثقل حسابداری و گزارشگری مالی و جایگزین کردن حوزه یا منطقه عمل *Operation* معرفی شد. در این تئوری به جای آنکه دارایی‌ها و بدهی‌ها به شخصیت مرتبط شود و همان شخصیت (اعم از حقیقی و یا حقوقی) به عنوان *Entity* محور گزارشگری قرار گیرد، دارایی‌ها و بدهی‌ها به حوزه عمل مشخصی مرتبط شده و همان حوزه عمل یا فعالیت به عنوان *Entity* محور و مرکز ثقل گزارشگری مالی معرفی می‌شود. واتر معتقد است که استفاده از تئوری وجوه و مرتبط و محدود کردن دارایی‌ها و بدهی‌ها به حوزه یا منطقه عمل و شناسایی این حوزه به عنوان واحد حسابداری *Accounting Entity* و تهیه گزارش‌های مالی برای آن حوزه یا منطقه، علاوه بر شفاف‌سازی در ارائه اطلاعات مالی و رعایت عدل و انصاف

کاربرد تئوری وجوه در حسابداری و گزارشگری مالی .....

اطلاعاتی نسبت به کلیه ذی‌نفعان، سوگیری و سایر محدودیت‌های ناشی از محوریت شخصیت حاکم بر تئوری‌های پیش‌گفته، مرتفع می‌شود.

تئوری وجوه و سبدگردانی اوراق بهادار در ایران

نگاهی اجمالی به نکات کلیدی منظور شده در احکام دستورالعمل اجرایی سبدگردانی به شرح پیش‌گفته از یک سو و ویژگی‌های محیط فعالیت‌های بازرگانی مبتنی بر عقود اسلامی در ایران از سوی دیگر، نشان‌دهنده این واقعیت است که استفاده از تئوری وجوه در طراحی و اجرای سیستم حسابداری و گزارشگری مالی فعالیت سبدگردانی امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. به بیان دیگر، تحقق مفاد دستورالعمل اجرایی مذکور مستلزم به کارگیری نظام حسابداری حساب‌های مستقل Fund Accounting می‌باشد. در نظام حسابداری حساب‌های مستقل که بر مبنای تئوری وجوه طراحی می‌شود، حساب مستقل Fund به جای شخص حقیقی یا حقوقی در مرکز ثقل گزارشگری مالی قرار می‌گیرد. در این نظام حسابداری، وجود مقداری دارایی به عنوان یک منبع مالی Fiscal Entity به عنوان شرط لازم و تخصیص یک واحد حسابداری جداگانه Accounting Entity برای نگهداری حساب و گزارش وضعیت و نتایج عملیات مالی آن منبع به عنوان شرط کافی، برای ایجاد یک حساب مستقل Fund الزامی است (GASB بیانیه اصول، ۱۹۹۳).

در فعالیت سبدگردانی، سبد

اوراق بهادار حاوی مقداری دارایی‌های مالی متعلق به سرمایه‌گذار مشخص، می‌تواند نقش منبع مالی Fiscal Entity مورد نیاز برای ایجاد یک حساب مستقل را ایفا کند. در صورت تخصیص واحد حسابداری جداگانه برای نگهداری حساب و گزارش وضعیت و نتایج عملیات مالی هر سبد، شرط کافی برای ایجاد حساب‌های مستقل و استفاده از نظام حسابداری حساب‌های مستقل نیز فراهم می‌شود. با این ترتیب، شرایط لازم و کافی برای طراحی یک سیستم حسابداری حساب‌های مستقل برای نگهداری حساب و گزارشگری مالی مربوط به فعالیت سبدگردانی اوراق بهادار به لحاظ نظری فراهم می‌گردد.

چالش‌های حقوقی سبد اوراق بهادار

کارشناسان حقوقی اعتقاد دارند که راه‌اندازی سبدهای اوراق بهادار و سبدگردانی با چالش‌های حقوقی روبرو خواهد بود. یکی از کارشناسان حقوقی عقیده دارد که این چالش عمدتاً ناشی از اعطای شخصیت حقوقی Legal Entity است که قانون تجارت در ایران به عنوان امری فرضی به نهادهای خاصی اعطا کرده است و چنین تصریحی در مورد صندوق‌های سرمایه‌گذاری وجود ندارد. از این رو، صندوق‌های مذکور نمی‌توانند جامعه شخصیت حقوقی برتن کنند، ذمه‌ای مستقل از دارندگان اوراق ندارند و نمی‌توانند مالک دارایی شوند (جمالی، ۱۳۸۴، ۴). یکی از کارشناسان بازار سرمایه نیز اعتقاد دارد که "وقتی یک صندوق مشاع توسط شخص حقوقی

ایجاد می‌شود، کسانی که در آن سرمایه‌گذاری می‌کنند طبق قانون از مالکیت حقیقی برخوردار نمی‌شوند و از سوی دیگر نقل و انتقالات سهام این صندوق‌ها نیز در قانون مالکیت فعلی پیش‌بینی نشده است. در ایران هنوز قانونی وجود ندارد که سبد سرمایه‌گذاری مشاع را به عنوان یک شخصیت حقوقی بشناسد و تمام دارایی‌ها و سهام طبق قانون متعلق به افراد حقوقی که این صندوق را ایجاد کرده‌اند (برزنی، ۱۳۸۴، ۱۱)". چالش‌های حقوقی بیان شده عمدتاً راجع به حقوق مالکیت بود، که با تصویب لایحه بازار اوراق بهادار و شناسایی سبدگردان به عنوان "شخص حقوقی" و تعریف "سبد" به عنوان "مجموعه دارایی‌های مالی که از محل وجوه سرمایه‌گذاران خریداری می‌شود به پایان رسید"، چالش‌های حقوقی مطرح شده تا حدودی منتفی گردیده و تعریف "سبد" نیز به تعریف پذیرفته شده "Fund" نزدیک می‌شود. با این ترتیب، سبدگردان به عنوان یک شخص حقوقی می‌تواند در قالب قراردادی مشخص، اداره امور تعدادی سبد اوراق بهادار را به عنوان امین برعهده گیرد.

حسابداری و گزارشگری مالی سبد اوراق بهادار

از آنجا که سبد اوراق بهادار حاوی مجموعه‌ای از دارایی‌های مالی متعلق به سرمایه‌گذار مشخص و در صورت تشکیل سبد اختصاصی اوراق بهادار، متعلق به سرمایه‌گذاران مشخصی می‌باشد، هر یک از این سبدها می‌تواند معرف یک واحد مالی Fiscal Entity

باشد. تخصیص یک کد معاملاتی جداگانه به هر یک از سبدها و ثبت روزانه معاملات سبد و ارسال گزارش‌های لازم به سرمایه‌گذاران در اجرای مواد ۲ و ۱۳ دستورالعمل سبدگردانی نیز مستلزم ایجاد یک واحد حسابداری Accounting Entity جداگانه برای هر سبد خواهد بود. در چنین حالتی، ویژگی‌های "سبد اوراق بهادار" از منظر مبانی نظری پشتوانه تئوری وجوه و بیانیه اصل حساب‌های مستقل (GASB)، با ویژگی‌های حساب مستقل Fund مشابه شده و شرایط لازم و کافی جهت استفاده از نظام حسابداری حساب‌های مستقل Fund Accounting مبتنی بر تئوری وجوه، برای سبدگردانی فراهم می‌شود.

با این ترتیب، هر سبدگردان به عنوان شخص حقوقی، با ایجاد حساب‌های مستقل به تعداد سبدهای تحت مدیریت خود (اعم از آنکه سرمایه‌گذاری سبد توسط یک شخص و یا بیش از یک شخص تامین شده باشد) و استفاده از یک سیستم حسابداری و گزارشگری مالی مبتنی بر حساب‌های مستقل، نسبت به نگهداری اطلاعات مالی مربوط به خرید و فروش اوراق بهادار هر یک از سبدها اقدام و وضعیت و نتایج عملیات مالی آنها را به صورت جداگانه به اشخاص ذی‌نفع گزارش می‌کند. در چنین شرایطی، اطلاعات مالی مربوط به عملکرد سبدگردان به عنوان شخص حقوقی نیز در قالب یک حساب مستقل Fund قابل نگهداری و گزارش خواهد بود. ذکر این نکته ضروری است که تعدد سبدهای اوراق بهادار و پذیرش هر یک از آنها به عنوان

یک حساب مستقل یا Fund مستلزم تفکیک فیزیکی واحدهای حسابداری نبوده بلکه اطلاعات مالی کلیه سبدها، در قالب یک سیستم حسابداری و گزارشگری مالی و در یک واحد حسابداری مستقر در محل شخص حقوقی (سبدگردان)، نگهداری می‌شود. سیستم حسابداری مورد استفاده به نحوی طراحی می‌شود که با اختصاص کد جداگانه به هر یک از سبدها، امکان نگهداری حساب و انعکاس اطلاعات مالی در قالب گزارش‌های مالی مستقل، برای هر یک از سبدها فراهم می‌شود. نکته قابل توجه دیگر اینکه، تلفیق اطلاعات مالی سبدهای تحت مدیریت سبدگردان و تهیه صورت‌های مالی تلفیقی، اگر چه ممکن است، لیکن ضروری به نظر نمی‌رسد و فاقد وجاهت قانونی و نظری می‌باشد.

در اصل تعداد حساب‌های مستقل مصوب (GASB) مقرر شده که تعدد حساب‌های مستقل موجب پیچیدگی حسابداری موسسات می‌شود و باید از آن پرهیز کرد (GASB، ۱۹۹۳)، اصل تعداد حساب‌های مستقل، نگارنده اعتقاد دارد، در شرایطی که نرم‌افزارهای بسیار پیچیده از سوی متخصصان رایانه‌ای طراحی و به مورد اجرا گذاشته می‌شود، توصیه (GASB) در طراحی و اجرای سیستم حسابداری و گزارشگری مالی سبدهای اوراق بهادار قابل اغماض می‌باشد. در این صورت و با استفاده از یک نظام کدگذاری مناسب برای سبدها، می‌توان اطلاعات مالی مربوط به هزاران سبد اوراق بهادار را از طریق یک سیستم حسابداری نگهداری و

گزارش‌های مالی مستقل و جداگانه برای هر یک از آنها، استخراج کرد.

مزایای استفاده از حسابداری حساب‌های مستقل

شفافیت Transparency و مسئولیت پاسخگویی Accountability دو مفهوم اساسی است که در ادبیات حسابداری و گزارشگری مالی دو دهه اخیر توجه صاحب‌نظران حسابداری را به خود جلب کرده است. در حال حاضر نظام‌های حسابداری و گزارشگری مالی موسسات و نهادهای مدنی با درجه تحقق دو معیار فوق مورد سنجش و ارزیابی قرار می‌گیرد. استفاده از تئوری وجوه در حسابداری و گزارشگری مالی از یک سو موجب شفافیت اطلاعاتی می‌شود و از دیگر سو زمینه لازم را برای تحقق و ارتقای سطح مسئولیت پاسخگویی مالی مدیران و امنای منتخب صاحبان حق فراهم می‌کند. به همین دلیل، نگارنده اعتقاد دارد که استفاده از سیستم حسابداری حساب‌های مستقل در نگهداری اطلاعات مالی سبد اوراق بهادار ضمن ایجاد شفافیت اطلاعاتی و تامین حقوق سرمایه‌گذاران و تحقق مسئولیت پاسخگویی سبدگردانان دارای مزایایی به شرح زیر خواهد بود.

۱- امکان تهیه صورت‌های مالی اساسی جداگانه نظیر ترازنامه و صورت سود و زیان برای هر یک از سرمایه‌گذاران و تحقق ماده ۱۳ دستورالعمل.

۲- ایجاد تسهیلات لازم برای محاسبه ارزش افزوده دوره سرمایه‌گذاری.

۳- ایجاد تسهیلات لازم برای محاسبه حق‌الزحمه سبدگردان موضوع ماده ۱۲

دستورالعمل.

۴- ایجاد تسهیلات لازم برای حصول اطمینان از عدم انجام معامله در مورد سبدهای تحت اداره یک سببگردان، موضوع ماده ۴ دستورالعمل.

۵- ایجاد تسهیلات لازم برای انجام حسابرسی حساب‌رسان معتمد بورس.

۶- ایجاد شفافیت اطلاعاتی در مورد درآمد مشمول مالیات هر یک از سبدهای تحت مدیریت سببگردان و درآمد مشمول مالیات شخص حقوقی به عنوان سببگردان.

۷- امکان نگهداری حساب و تهیه گزارش‌های مالی مستقل و جداگانه برای سببگردان به عنوان شخص حقوقی، به منظور انعکاس وضعیت و نتایج عملیات مالی ناشی از فعالیت سببگردانی و سایر فعالیت‌های انتفاعی شخصیت حقوقی.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

تئوری وجوه که Operation یا حوزه عمل را به جای Personality یا شخصیت (اعم از حقیقی یا حقوقی) به عنوان مرکز ثقل حسابداری و گزارشگری مالی یا Entity انتخاب کرده است، یکی از تئوری‌های برجسته حسابداری است که ابعاد، مزایا و کارکردهای آن برای بسیاری از حسابداران و مدیران مالی ایران روشن نشده است. کارکرد این تئوری که به منظور رفع برخی محدودیت‌ها، کاستی‌های Entity Theory ارائه شده، برخلاف تصور برخی صاحب‌نظران، صرفاً به حوزه فعالیت‌های غیربازرگانی بخش عمومی محدود نمی‌شود، بلکه متناسب با ویژگی‌های محیطی فعالیت و نیازهای اطلاعاتی ذی‌نفعان، در فعالیت‌های بازرگانی و تولیدی بخش

خصوصی نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد. در جمهوری اسلامی ایران که فعالیت‌های بازرگانی آن براساس عقود اسلامی صورت می‌گیرد، استفاده از تئوری وجوه در حسابداری و گزارشگری مالی این فعالیت‌ها، امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر می‌نماید.

با توجه به تعاریفی که در لایحه بازار اوراق بهادار از "سببگردان" و "سبب" ارائه شده زمینه لازم برای فعالیت‌های قانونی سببگردانی اوراق بهادار فراهم شده است. در فعالیت‌های مربوط به سببگردانی، شفافیت اطلاعاتی و پاسخگویی مالی وظیفه و تکلیف سببگردانان و دسترسی سریع و آسان بدون هزینه به اطلاعات، حق طبیعی سرمایه‌گذاران می‌باشد. تحقق این امر مستلزم استفاده از نظام حسابداری و گزارشگری مالی مبتنی بر تئوری وجوه است و طراحی و اجرای یک سیستم حسابداری حساب‌های مستقل می‌تواند نقش درخور ملاحظه‌ای در نگهداری صحیح حساب و تهیه گزارش‌های مالی جداگانه برای هر سبب اوراق بهادار ایفا نماید.

براساس مبانی نظری تئوری وجوه، هر سبب اوراق بهادار اعم از انفرادی یا مشاعی حاوی مجموعه‌ای از دارایی‌های مالی متعلق به سرمایه‌گذار یا سرمایه‌گذاران مشخص، معرف یک واحد مالی یا Fiscal Entity و نگهداری حساب و اطلاعات مالی جداگانه برای پاسخگویی به صاحبان آنها مستلزم یک واحد حسابداری یا Accounting Entity است. در چنین حالتی شرایط لازم و کافی برای ایجاد حساب مستقل یا Fund و استفاده از سیستم حسابداری

حساب‌های مستقل فراهم می‌گردد. از آنجا که نگهداری حساب و اطلاعات مالی سبدهای اوراق بهادار موسوم به Fund به تعداد فراوان و با استفاده از نرم‌افزارهای رایانه‌ای امکان‌پذیر می‌گردد، لذا پیشنهاد می‌شود هر چه سریع‌تر سازمان بورس و اوراق بهادار، طراحی یک سیستم حسابداری حساب‌های مستقل برای استفاده همگانی سببگردانان و به طریق مقتضی در دستورکار قرار دهد تا به محض ابلاغ قانون بازار اوراق بهادار به مورد اجرا گذاشته شود.

منابع و مآخذ

انگلیسی

- 1- (GASB), 2004, "Codification of Government Accounting and Financial Reporting Standards"
- 2- Vatter, William, "Fund Theory and Practice", 1974

فارسی

- ۱- برزنی، "خلاءهای قانونی تشکیل صندوق سرمایه‌گذاری مشاع"، روزنامه شرق، سال دوم شماره ۵۵۶، دوشنبه ۳۱ مرداد ۱۳۸۴.
- ۲- جمالی، جعفر، "چالش‌های حقوقی راه‌اندازی سبدهای اوراق بهادار"، روزنامه سرمایه، شماره ۳۴، یکشنبه ۱۳ شهریور ۱۳۸۴.
- ۳- دستورالعمل اجرایی سببگردانی، مصوب هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار.
- ۴- کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی، "لایحه بازار اوراق بهادار"، روزنامه دنیای اقتصاد، سال سوم، شماره ۷۶۷، سه‌شنبه ۱۵/۶/۱۳۸۴.